

Onderwijsloopbaan (basisonderwijs)

Inhoud

Inleiding	3
1 Elementen van een goede OLB	4
1.1 Leren kiezen is een continu proces	4
1.1.1 Continu werken aan keuzebekwaamheid	4
1.1.2 Reflecteren	5
1.1.3 Leerplan	5
1.2 Leren kiezen is een dynamisch proces en inherent aan de persoonsgebonden ontwikkeling van leerlingen	6
1.3 De leerling is de belangrijkste actor en krijgt ondersteuning van leraren, ouders, CLB, vrienden	6
1.4 OLB is verweven met andere aspecten van het schoolbeleid	7
2 Leerlingen begeleiden in het maken van een goede studiekeuze	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Het studiekeuzemodel van Verschueren & Germeijs	8
2.2.1 Oriënteren	9
2.2.2 Zelfconceptverheldering (Exploratie van zichzelf)	9
2.2.3 Exploratie van de omgeving in de breedte	9
2.2.4 Exploratie van de omgeving in de diepte	10
2.2.5 Studiekeuzenabijheid (kiezen)	10
2.2.6 Binding met de gemaakte keuze	11
2.3 Hulpmiddelen	11
2.3.1 Hulpmiddelen bij de zelfconceptverheldering	11
2.3.2 Hulpmiddelen bij de exploratie	11
3 Rollen in onderwijsloopbaanbegeleiding	12
3.1 Inleiding	12
3.2 Rol van elke leraar	12
3.3 Rol van het schoolteam	12
3.4 Rol van ouders	12
3.5 Rol van medeleerlingen	13

3.6	Rol van CLB	13
3.7	Rol van de pedagogische begeleidingsdienst (PBD)	14
4	Scharniermomenten	14
4.1	Naar de kleuterschool	14
4.2	Naar de lagere school	15
4.3	Van basisonderwijs naar secundair onderwijs.....	15
4.3.1	Getuigschrift.....	15
4.3.2	Eerste graad secundair onderwijs.....	15
4.3.3	Baso-fiche	16
5	Doorstroming en oriëntering.....	17
5.1	Waarover gaat het?	17
5.2	Continu overleg met ouders en/of leerling.....	19
5.3	Een leerling loopt vast	20
5.3.1	Zittenblijven?	20
5.3.2	Onderwijsloopbaanversnelling?	21
5.4	Structuur van het onderwijs	21
6	Bibliografie	22

Inleiding

Kiezen doe je elke dag. Vaak sta je er niet bij stil (bijvoorbeeld bij je kledingkeuze of de keuze van een restaurant). Andere keuzes hebben een grotere impact op je leven en bezorgen je misschien wat stress. Bijvoorbeeld als je overweegt van werk te veranderen of een huis wil kopen. Het helpt dan als je vaardig bent in kiezen.

Leren kiezen vormt het centrale thema in onderwijsloopbaanbegeleiding (OLB) en bestaat uit twee grote componenten: wie ben ik en waartussen kan ik kiezen.

“Het begeleidingsdomein onderwijsloopbaan heeft tot doel de leerling te ondersteunen om voldoende zelfkennis te ontwikkelen, om inzicht te verwerven in de structuur van en de mogelijkheden binnen onderwijs, opleiding en arbeidsmarkt en om adequate keuzes te leren maken op school en daarbuiten.”
(Decreet basisonderwijs - art. 47 bis)

De onderwijsloopbaan van leerlingen bepaalt voor een deel hoe hun leven kan lopen. Die loopbaan start al van bij de instap in het kleuteronderwijs. Op dat moment nemen ouders een eerste belangrijke beslissing voor hun kind. Daarom maakt je school werk van een onthaalbeleid (zie bouwsteen [Onthaal en inschrijvingen](#)). Ouders lopen langs tijdens een schoolfeest, maken een afspraak voor een verkenning in de school, komen af op de mond-aan-mondreclame ... Het eerste contact is een belangrijk moment en kun je niet herdoen.

Geleidelijk aan nemen leerlingen zelf een steeds grotere rol op bij de verdere uitbouw van hun onderwijsloopbaan. Het is belangrijk om hen daarin ontwikkelingsgericht te begeleiden. Het is immers je ambitie om alle leerlingen optimale kansen te geven.

Niet alleen de leerling zelf, ook het schoolteam, de ouders en de bredere omgeving waarin de leerling opgroeit, beïnvloeden de onderwijsloopbaan. Die invloed kan positief zijn of belemmerend werken.

Een katholieke dialoogschool werkt vanuit de grondervaring dat mens en wereld tegelijk gave en opgave zijn. Gevat in een netwerk van relaties met medemensen, de samenleving en de wereld, is menselijke vrijheid een gekregen vrijheid, die oproept tot verantwoordelijkheid.

Binnen dat perspectief wil OLB leerlingen:

- Meer inzicht geven in hun individuele belangstelling en capaciteiten: wat doe ik graag en wat kan ik goed?
- Hun kijk op studierichtingen en opleidingen in het onderwijs (en uiteindelijk de arbeidsmarkt) Verruimen: wat bestaat er allemaal?
- beter keuzes leren maken: hoe kies ik best?

OLB zet maximaal in op:

- Positieve keuzes op basis van capaciteiten en interesses, eerder dan vanuit een socio-economisch standpunt.
- Eigenaarschap van de leerling (leerlingen leren hun eigen leven in handen te nemen en eigenaar te worden van hun keuzeproces; ze hebben zeggenschap over de keuzes die ze willen en kunnen maken).
- School en ouders als 'co-actoren'.

- Hoewel het *eigenaarschap* van de leerling een belangrijk uitgangspunt is, ligt de *regie* van OLB in handen van de school.
- We streven naar maximale betrokkenheid van ouders.
- Objectieve informatie over de structuur en organisatie van het onderwijs.
- Samenwerking tussen de verschillende partners: leerling, school, ouders, pedagogische begeleiding en CLB.

Leerlingen die eigenaar zijn van hun onderwijsloopbaan, zijn meer gemotiveerd. Hun kans op gekwalificeerde uitstroom vergroot. Op die manier werkt onderwijsloopbaanbegeleiding kansversterkend voor alle leerlingen. Die visie sluit aan bij de regelgeving (OLB is een van de vier begeleidingsdomeinen in het [decreet leerlingenbegeleiding](#)) en is een kenmerk van goed onderwijs zoals beschreven in de bouwsteen [Goed onderwijs - krachtige leeromgeving](#) en het [OK-kader](#).

In deze bouwsteen geven we aan hoe je met OLB ontwikkelingskansen kunt creëren voor elke leerling. We voegen linken toe naar interessante tools om er met alle partners samen werk van te maken.

We doen dat in vijf delen:

- elementen van een goede OLB;
- leerlingen begeleiden in het maken van een goede studiekeuze;
- rollen in OLB;
- scharniermomenten;
- doorstroming en oriëntering.

1 Elementen van een goede OLB

In wat volgt gaan we in op enkele criteria waaraan je je beleid op OLB kunt aftoetsen:

- leren kiezen is een continu proces;
- leren kiezen is een dynamisch proces en inherent aan de persoonsgebonden ontwikkeling van leerlingen;
- de leerling is de belangrijkste actor en krijgt ondersteuning van leraren, ouders, CLB, vrienden, enzoverder;
- OLB is verweven met andere aspecten van het schoolbeleid.

1.1 Leren kiezen is een continu proces

1.1.1 Continu werken aan keuzebekwaamheid

Veel leerlingen uit de lagere school zullen pas bewust met oriëntering te maken krijgen bij de overgang naar het secundair onderwijs.

Nochtans kan het maken van een keuze ook vroeger aan de orde zijn:

- bij de overgang van de kleuterschool naar de lagere school;
- bij een verhuizing;
- bij een definitieve uitsluiting;
- bij een leerling met specifieke onderwijsbehoeften die een verslag krijgt waarmee hij naar het buitengewoon onderwijs kan gaan of in het gewoon onderwijs kan blijven met een individueel aangepast curriculum.

Je moet niet wachten om aan keuzebekwaamheid te werken tot wanneer leerlingen op scharniermomenten een studiekeuze moeten maken. Door van leren kiezen een continu proces te maken, vermijd je dat leerlingen het maken van keuzes doorheen de onderwijsloopbaan ervaren als het oplossen van problemen die zich op bepaalde momenten stellen.

Leerlingen maken tijdens lessen of activiteiten vaak keuzes. Je laat hen bijvoorbeeld een boek kiezen, je maakt ruimte voor projecten, werkt met keuzeborden, bespreekt met je leerlingen welke activiteit ze gaan doen tijdens de sportdag. Sommige leerlingen kiezen rationeel, andere emotioneel of volgzaam of uitstellend of impulsief ...

1.1.2 Reflecteren

Iedere keer dat leerlingen moeten kiezen, krijg je de kans om erover met hen te reflecteren.

Volgende vragen kunnen daarbij helpen:

- Hoe tevreden ben je met je keuze?
- Hoe heb je de keuzetaak aangepakt? Welke strategieën paste je toe?
- Wat deed je goed? Wat ging fout? Wat kan beter?
- Waarover moet je meer te weten komen om een goede keuze te kunnen maken?
- Wat zou je beter moeten kunnen om een goede keuze te kunnen maken?
- Op basis waarvan heb je gekozen? Wat speelde een rol?
- Wat zou je in het vervolg eventueel anders aanpakken?
- Hoe kun je jezelf monitoren en het proces aansturen?
- Hoe zelfstandig heb je de keuzetaak aangepakt?

Het is nuttig om daarvoor af en toe tijd in te bouwen in de loop van je les en om leerlingen feedback te geven op het niveau van het proces en de zelfsturing. Leren om door te zetten, frustraties om te buigen, om te gaan met verkeerde keuzes (uit onze fouten leren we vaak het meest), veerkracht te ontwikkelen, enzoverder, het maakt allemaal deel uit van het groeiproces van leerlingen. Hun inzicht groeit als je hen laat verwoorden wat ze leerden uit jouw feedback.

Om ervoor te zorgen dat dat ook winst oplevert in *studiekeuzegedrag*, is het nodig om expliciet de transfer te maken: ‘Hoe zou je wat je nu geleerd hebt kunnen gebruiken als je keuzes maakt voor je verdere onderwijsloopbaan?’.

In de evaluatiebox basisonderwijs vind je een [observatieformulier keuzevaardigheid jongste kleuters](#).

1.1.3 Leerplan

Zowel in de cultuurgebonden als de persoonsgebonden ontwikkeling liggen kansen om goed te leren kiezen. Het pedagogisch project van de school en het leerplan zijn richtinggevend.

Als je in de keuzeselector van Zill intikt: ‘kies’ of ‘keuze’, dan zul je merken dat je leerlingen bij allerlei doelen leren kiezen.

Enkele voorbeelden van generieke doelen in Zill die te maken hebben met leren kiezen:

- [IVzv 1](#): Keuzes willen, durven en kunnen maken door betekenis te geven aan die keuzes en daar de verantwoordelijkheid voor opnemen;
- [IKvk 3](#): Flexibel omgaan met veranderende omstandigheden;
- [IKid 2](#): Een positief, realistisch zelfbeeld opbouwen.

Tal van andere generieke doelen in Zill bevatten aspecten van leren kiezen. Via de [Zill selector](#) kan je aan de hand van het vergrootglas (zoekfunctie in de selectietool) het woord 'kiezen' intikken. Je bekomt dan een ruime selectie van generieke doelen waarin het woord 'kiezen' voorkomt. Dat wil daarom niet zeggen dat ze allemaal te maken hebben met het proces van leren kiezen. Het proces van leren kiezen zal je vooral aanleren via persoonsgebonden ontwikkeling, want het heeft te maken met het zich bewust worden van de eigen voorkeuren en wensen.

1.2 Leren kiezen is een dynamisch proces en inherent aan de persoonsgebonden ontwikkeling van leerlingen

*"Wat wil je later worden?", vroeg de juf, 't was in de derde klas. Ik keek haar aan en wist het niet, 'k dacht dat ik al iets was."
(Toon Hermans)*

Het maken van een keuze houdt altijd een engagement in. Maar keuzes kunnen en mogen veranderen, want een keuzeproces is dynamisch, voortdurend in beweging. Afhankelijk van hun ontwikkeling en onder invloed van de context evolueren de keuzes van leerlingen. Gaandeweg leren ze dat het oké is om te twijfelen, het nog niet te weten, terug te komen op een eerder gemaakte keuze en een nieuwe mening te vormen. Zo leren ze om ontspannen met keuzes om te gaan.

Leerlingen kunnen hun geluk vinden in iets wat initieel onmogelijk lijkt. Door hun droom te respecteren en op zoek te gaan naar de kansen die hun interesse potentieel bevat, houdt je het keuzeproces gaande.

Als we willen bereiken dat leerlingen zich eigenaar van de eigen onderwijs- en beroepsloopbaan voelen, moeten ze niet alleen *kunnen* kiezen, maar ook *durven* kiezen. Help hen door met een open, onderzoekende houding, los van vooroordelen, met keuzes om te gaan.

1.3 De leerling is de belangrijkste actor en krijgt ondersteuning van leraren, ouders, CLB, vrienden, ...

Idealiter is elke **leerling** regisseur van zijn onderwijsloopbaan, met ondersteuning van de omgeving: ouders, leraren, vrienden, ... Alle partners werken samen vanuit een gelijkwaardige positie en met respect voor elkaars standpunten.

Een kleuter kiest uiteraard niet zelf een school en leerlingen die de stap zetten naar het secundair onderwijs maken die keuze met stevige ondersteuning van de ouders en het schoolteam. Maar gaandeweg worden leerlingen meer eigenaar van hun onderwijsloopbaan en vaardiger in de zes studiekeuzetaken (zie punt 3) die het maken van een keuze met zich meebrengt.

Helaas starten niet alle leerlingen met dezelfde kansen (Hirtt et al., 2007). Zo weten we dat sommige leerlingen thuis minder kansen krijgen om hun blik op de wereld te verruimen, of om zichzelf optimaal te ontplooiën.

Het behoort tot de opdracht van elke **leraar** (zie punt 2.2) om leerlingen te leren kiezen, net zoals je hen leert lezen en rekenen. Leraren kunnen zich daarbij laten ondersteunen door een zorgjuf,

zorgcoördinator, directeur, pedagogisch begeleider, CLB-medewerker ... al naargelang de context en de organisatie van de school.

Naast de leraar spelen ook de **ouders** een belangrijke rol in de onderwijsloopbaan van hun kind. Zeker als het gaat over eigenschappen en capaciteiten die op school misschien minder tot uiting (kunnen) komen, kennen zij hun kind het best.

Door ouders bij OLB te betrekken, vergroot de kans dat je ook hún verhaal hoort en versterk je hun rol en verantwoordelijkheid in het studiekeuzeprocess. Het gaat altijd om een samenspel tussen leerling en ouders, waarbij je enerzijds de betrokkenheid van de ouders stimuleert en anderzijds ervoor zorgt dat de leerling zijn stem voldoende kan laten horen.

Voor een aantal ouders is het moeilijker om een goed beeld te krijgen van ons onderwijs. De socio-economische status (SES) (laag of net hoog) van ouders beïnvloedt het idee dat ze zich vormen van onderwijsloopbaan- en beroepsmogelijkheden. Vanuit hun persoonlijk of sociaal-cultureel gekleurd perspectief kunnen ze blijven vasthangen aan stereotypen over studierichtingen en beroepen. Ouders met een lage SES beschikken vaak slechts over een beperkt netwerk dat hun informatie kan verstrekken over ons onderwijs. Die moeilijkheden uiteten zich in het bijzonder tijdens de scharniermomenten in OLB zoals de overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs.

Dat neemt niet weg dat bijna alle ouders erg betrokken zijn op en gelukkig ook hoge ambities koesteren voor hun kinderen. De uitdaging bestaat erin elke ouder in zijn kracht te zetten en er als partner mee op weg te gaan. Het schoolteam kan ouders helpen om de verwachtingen in hun kind af te stemmen op de reële mogelijkheden en op de verwachtingen en wensen van de leerling zelf.

Meer informatie vind je onder meer in de bouwsteen [Onthaal en inschrijvingen](#) en in het onderzoek [Transbaso](#).

1.4 OLB is verweven met andere aspecten van het schoolbeleid

Je kunt OLB niet isoleren van de andere begeleidingsdomeinen (leren en studeren, psychisch en sociaal functioneren en preventieve gezondheidszorg) of andere aspecten van leerlingenbegeleiding en goed onderwijs.

OLB houdt rekening met de noden van de leerlingenpopulatie en de context waarin de school zich bevindt. Daarbij gaat bijzondere aandacht naar maatschappelijk kwetsbare groepen.

OLB is verweven met:

- de visie van de school op evalueren (zie bouwsteen [Goed onderwijs - krachtige leeromgeving](#));
- de visie van de school op zitten blijven of doorstromen;
- de manier waarop de school zich organiseert (bijvoorbeeld bij het groeperen van leerlingen of rond differentiatie);
- de manier waarop de school leerlingen begeleidt (zoals tijdens een MDO).

2 Leerlingen begeleiden in het maken van een goede studiekeuze

2.1 Inleiding

Het staat elk schoolteam vrij om een manier uit te werken waarmee ze haar leerlingen keuzevaardig maakt. Samen met het Vrij CLB Netwerk vinden we het [studiekeuzemodel](#) van Verschueren & Germeijs (2006) een geschikt kader. Het werd wetenschappelijk onderzocht en helpt

leerlingen het eigenaarschap van de eigen onderwijs- en beroepsloopbaan te vergroten. Het model vergroot de kans op tevredenheid met de keuze en op een succesvolle keuze. Bovendien helpt het leerlingen niet alleen om één bepaalde keuze te maken. Ze leren een vaardigheid aan (het kunnen kiezen) en een houding (het durven kiezen).

Bij de studiekeuzetaken werden hulpmiddelen ontwikkeld. Eerst lichten we het [studiekeuzemodel](#) toe, daarna belichten we enkele tools.

2.2 Het studiekeuzemodel van Verschuieren & Germeijs

Om een goede studiekeuze te maken moeten leerlingen zes keuzetaken zo goed mogelijk volbrengen:

- oriënteren;
- zelfconceptverheldering;
- exploreren in de breedte;
- exploreren in de diepte;
- studiekeuzenabijheid;
- binding.

Figuur 1: Besliskundig model - keuzetaken (Germeijs - Verschuieren)

Leerlingen doorlopen de keuzetaken tijdens hun onderwijsloopbaan vele malen en zelden in volgorde. Het is normaal en helemaal oké dat leerlingen van de ene taak naar de andere springen. Maar voor veel leerlingen zal het nodig zijn dat je hen begeleidt in hun keuzeproces, zodat ze alle keuzetaken kwaliteitsvol uitvoeren.

Let wel

Leerlingen in de basisschool moeten uiteraard nog geen keuze voor een bepaalde studierichting maken. Toch lichten we de zes studiekeuzetaken hier toe. Zo kun je je een goed beeld vormen over de manier waarop het maken van een studiekeuze op termijn verloopt.

2.2.1 Oriënteren

Doel: leerlingen beseffen dat ze een studiekeuze moeten maken en willen zich inzetten om dat zo goed mogelijk te doen.

- Ze weten en begrijpen dat ze een persoonlijke keuze maken die belangrijk kan zijn voor hun verdere onderwijsloopbaan.
- Ze staan stil bij persoonlijke gevoelens, opvattingen en waardeoordelen over studierichtingen, beroepen en loopbanen. Ze ontdekken hoe dat hun keuzeprocessus kan bevorderen of afremmen.

Je helpt leerlingen door hen bewust te maken van stimulerende en remmende invloeden en de invloed ervan op hun zelfvertrouwen. 'Ik moet kiezen, ik mag kiezen, maar ook ... ik durf kiezen!'

2.2.2 Zelfconceptverheldering (Exploratie van zichzelf)

Doel: De leerlingen onderzoeken wie ze zijn en vragen zich af wat dat voor hun studiekeuze betekent.

De katholieke dialogeschool nodigt iedereen uit om in dialoog met elkaar op zoek te gaan naar het volle mens- en medemens-zijn. Daartoe brengt ze christenen, moslims, joden, andersgelovigen, niet-gelovige humanisten samen met alle anderen die betekenis willen vinden in leven en samenleven. In gesprek met elkaar leert iedereen de eigen identiteit vorm te geven, door die te ontdekken, erover na te denken, en te verdiepen.

De zelfconceptverheldering kan onder meer gaan over:

- Belangstelling: Waar droom ik van? Wat doe ik graag? Wat interesseert mij?
- Capaciteiten: Wat kan ik goed? Het kan bijvoorbeeld gaan over schoolse vorderingen, vaardigheden, abstractievermogen, intelligentie ...
- Studievaardigheden: Hoe leer ik best? In welke mate heb ik mijn zelfregulerende vaardigheden ontwikkeld?
- Motivatie: Wat motiveert mij? Wat geeft mij 'goesting'? Wat inspireert mij? Wanneer ben ik zo intensief met iets bezig dat ik de rest vergeet?
- Waarden: Wat vind ik belangrijk? Waar geloof ik in? Waar leef ik voor?
- Gezondheid: Hoe gezond ben ik? Met welke beperkingen houd ik best rekening? Hoe versterk ik mijn draagkracht?
- Hulpbronnen: Op wie kan ik een beroep doen?

2.2.3 Exploratie van de omgeving in de breedte

Doel: leerlingen kennen het onderwijsaanbod in het secundair onderwijs.

De leerlingen verruimen hun horizon:

- Je kunt ouders, oud-leerlingen en kennissen uitnodigen om over hun beroep te vertellen. Zo maken leerlingen kennis met verschillende beroepen en functies.
- Doorheen de basisschool kun je onder meer atelierwerking of werkwinkels aanbieden, die aansluiten bij de talenten van de leerlingen. Je kunt de ouders en de buurt erbij betrekken. Het dienstencentrum voor senioren ontvangt bijvoorbeeld leerlingen voor een cursus bloemschikken. Er zijn contacten met de bibliotheek, winkels en het kappersatelier in een secundaire school. Een Syrische tante en oma verzorgen een kookworkshop en een papa met een houtatelier

ontvangt leerlingen om samen vogelhuisjes te maken. Leerlingen kunnen ook zelf aangeven wat ze graag eens zouden doen.

- In de derde graad van de lagere school leren de leerlingen de structuur en het studieaanbod van het secundair onderwijs beter kennen.
- Een meisje uit het 5de leerjaar dat met haar ouders naar een opendeurdag van een secundaire school gaat, kan meedoen aan een lesje houtbewerking om even aan te voelen of ze dat graag doet.

Sommige factoren, zoals gender of de SES van het gezin, kunnen de horizon van leerlingen verengen. Je helpt hen door hen daarvan bewust te maken.

2.2.4 *Exploratie van de omgeving in de diepte*

Doel: leerlingen kennen bepaalde studierichtingen die zij als keuzealternatief overwegen, meer in detail.

- Ze zoeken informatie op (digitale en gedrukte bronnen).
- Ze informeren zich via persoonlijke contacten en gesprekken (bijvoorbeeld door een bezoek aan secundaire scholen, infodagen, interviews met andere leerlingen, beroepsbeoefenaars).

Door zich te verdiepen in enkele specifieke studierichtingen, spreken de leerlingen al wat meer een persoonlijk engagement uit. Je helpt hen door stimulerende en remmende factoren te benoemen of hen te stimuleren om die zelf te ontdekken en te laten onderzoeken welke impact ze hebben op hun keuze.

Een leerling gaat bij de opendeurdag van een school specifiek kijken naar de demonstratie in het houtatelier. Zij spreekt er met een leerling die momenteel de studierichting hout volgt.

De rol van de leraar bestaat erin de leerling te stimuleren de nodige stappen te zetten. Maar het is de leerling die de taak volbrengt. De leraar hoeft geen parate en uitgebreide kennis over elke studierichting te hebben.

2.2.5 *Studiekeuzenabijheid (kiezen)*

Doel: de leerlingen maken een keuze.

- De leerlingen krijgen inzicht in verschillende keuzestijlen en in hun eigen keuzestijl, bijvoorbeeld rationeel, emotioneel, volgzzaam, uitstellend of impulsief.
- De leerlingen weten wie of wat hun keuze kan beïnvloeden: vrienden, ouders, advies van de leraar, idolen, maatschappelijke opvattingen ... Ze staan stil bij de invloed die dat heeft op hun eigen keuze.
- De leerlingen beslissen in overleg met relevante derden (ouders, leraren, familie, ...).

Je kunt een leerling helpen met vragen als:

- Hoe maakte je ooit andere keuzes?
- Wie kon je helpen?
- Wat hielp nog meer?
- Wat zou je anders aanpakken nu we erover gepraat hebben?
- Hoe heb jij je laatste spel gekozen?
- Hoe maakten jouw ouders een studie- of beroepskeuze?

2.2.6 Binding met de gemaakte keuze

Doel: de leerlingen identificeren zich met de gemaakte studiekeuze en school of instelling.

- Het studiekeuzeproces eindigt niet met het maken van een keuze. Het is de bedoeling dat leerlingen hun keuze verder uitwerken. Bijvoorbeeld: leerlingen die naar het secundair onderwijs gaan, zoeken uit hoe ze zich het beste naar de nieuwe school kunnen verplaatsen, of ze zich speciale benodigdheden moeten aanschaffen.
- Voor leerlingen die nood hebben aan passende maatregelen zorg je voor een goede overdracht zodat zij van bij de start weten bij wie ze terecht kunnen, en het lerarenteam weet hoe het beste te handelen. Het uitbouwen van sociale steun is één van de vijf meest effectieve succesfactoren bij keuzebegeleiding.

Het schoolteam zal opvolgen hoe het de leerling vergaat in de nieuwe school. Dat levert niet alleen feedback op over de onderwijsloopbaanbegeleiding in de eigen school, maar ook zeer waardevol materiaal om in keuzebegeleiding in te zetten. Door erover in dialoog te gaan met leerlingen en ouders help je hen bij de zelfconceptverheldering en verhoogt de kans op studiesucces.

2.3 Hulpmiddelen

Je kunt de leerlingen ondersteunen met materialen zoals een keuzewerkboek, een portfolio of een studiekeuzedossier. Dat kan hen motiveren om zelf verantwoordelijkheid op te nemen voor hun onderwijsloopbaan. De [Op stap](#)-reeks van Vrij CLB Netwerk is als methodiek gebaseerd op de zes studiekeuzetaken. Je kunt dat materiaal prima gebruiken bij leerlingen die naar het secundair onderwijs gaan.

Hulpmiddelen, zoals (online) vragenlijsten kunnen het denkproces dat bij het maken van een studiekeuze hoort, stimuleren. Maar het resultaat van een vragenlijst kan het keuzeproces nooit vervangen. Het kan wel een waardevol element zijn in het beslissingsproces. Houd rekening met de betrouwbaarheid en de validiteit van de tool.

Interessante en kwaliteitsvolle tools vind je in de materialenbox op www.onderwijskiezer.be. Laat je voor de interpretatie van cijfermateriaal en resultaten van vragenlijsten eventueel bijstaan door een collega of een CLB-medewerker.

We vermelden hieronder enkele van de meest gebruikte instrumenten (zie www.onderwijskiezer.be).

2.3.1 Hulpmiddelen bij de zelfconceptverheldering

- vragenlijsten in verband met de **studiehouding**: [I-study basic](#);
- vragenlijsten in verband met de **belangstelling**: [I-like basic](#).

Om echt aan zelfconceptverheldering te doen heb je echter dialoog nodig. Een test als I-like basic kan je wel grondstof geven, maar erover in dialoog gaan leidt tot leren en identiteitsvorming.

2.3.2 Hulpmiddelen bij de exploratie

Kwaliteitsvolle informatiebronnen zoals [onderwijskiezer](http://www.onderwijskiezer.be) helpen leerlingen bij de **exploratie** van de omgeving in de breedte.

Sommige scholen bezoeken met de leerlingen van de derde graad een of meer secundaire scholen, gaan naar een beroepenbeurs of het [beroepenhuis](#). Bij de provincie kun je vaak materialenkoffers uitlenen.

3 Rollen in onderwijsloopbaanbegeleiding

3.1 Inleiding

Doorheen de verschillende keuzetaken ontwikkelen leerlingen hun zelfkennis, verwerven ze inzicht in de structuur van en de mogelijkheden binnen onderwijs en leren ze steeds adequatere keuzes te maken op school en daarbuiten. Daar hebben ze ondersteuning bij nodig. Die steun krijgen ze enerzijds van mensen in de eigen context (ouders, vrienden, ...), anderzijds van professionals (leraren, bredere schoolteam, CLB, ...).

3.2 Rol van elke leraar

Het begeleiden van de onderwijsloopbaan wint aan kracht naarmate elke leraar zich mee verantwoordelijk voelt voor dat aspect van de leerlingenbegeleiding. Het doel van de ondersteuning ligt in het stimuleren van het keuzeproces. Elke aanzet om leerlingen via de keuzetaken keuzevaardiger te maken is goed.

Je kunt bijvoorbeeld vooroordelen benoemen en in vraag stellen, verwijzen naar de onderwijsloopbaan van leerlingen uit voorgaande klasgroepen, keuzeproblemen bespreken (zie hoger), enz.

Een coachende aanpak leent zich daartoe uitstekend. Je respecteert het tempo van de leerling, zijn standpunten en opvattingen (en die van de ouders) en stimuleert de ontwikkeling van de zelfregulatie.

Door te investeren in een (h)echte relatie met je leerlingen leer je hen steeds beter kennen. Als je benieuwd bent naar wat de leerlingen zelf dromen, denken, voelen, doen ... krijg je niet alleen zicht op stimulerende en belemmerende factoren, maar kun je hen, door een vraag bij hen terug te leggen, inspireren om er ook zelf mee aan de slag te gaan.

3.3 Rol van het schoolteam

Je begeleidt het OLB-proces niet in je eentje. Leraren in de kleuterklas overleggen met elkaar en met hun collega's van de eerste graad. Leraren in de lagere school overleggen met collega's uit aansluitende klasgroepen. Dat kan informeel of formeel, bijvoorbeeld in een MDO of een klassenraad (dat is het team van personeelsleden dat onder leiding van de directeur of zijn afgevaardigde samen de verantwoordelijkheid draagt of zal dragen voor de begeleiding van en het onderwijs aan een bepaalde leerlingengroep of individuele leerling). Overleg is zeker nuttig bij elke overstap naar een andere groep, of bij een overstap van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs (of omgekeerd).

Op schoolniveau maak je best afspraken over wie welke taak opneemt in de begeleiding en de uitvoering van de keuzeactiviteiten.

In punt 5 bespreken we de rol van de klassenraad bij het toekennen van het getuigschrift basisonderwijs.

3.4 Rol van ouders

Ouders spelen een belangrijke rol in de studiekeuze van leerlingen. Meestal hechten leerlingen veel belang aan de mening van hun ouders. Loyaliteit ten aanzien van de ouders kan zich op verschillende manieren uiten. Een leerling denkt er bijvoorbeeld aan om een school te kiezen waar

eerder praktische opleidingen aangeboden worden omdat er in de familie neergekeken wordt op 'boekenwormen'.

Je informeert ouders over de onderwijsloopbaan, de mogelijkheden, de valkuilen en het proces van de onderwijsloopbaanbegeleiding. Je stimuleert hen daarbij om het keuzeproces te activeren bij hun kind, eerder dan dat proces van hun kind over te nemen.

3.5 Rol van medeleerlingen

Medeleerlingen en vrienden spelen een belangrijke rol in de overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs. Daar is niets mis mee. Leerlingen die een steunfiguur hebben in de nieuwe school, scoren hoger op welbevinden en halen uiteindelijk betere resultaten. Sommige scholen spelen daarop in door nieuwe leerlingen een peter of meter toe te wijzen uit een hoger jaar.

Het is belangrijk om de rol van leeftijdsgenoten in het keuzeproces te erkennen en met de leerlingen te bespreken dat de keuze en de mening van vrienden en medeleerlingen de eigen keuze beïnvloedt. Zo maak je de invloed die zich anders op de achtergrond afspeelt, zichtbaar en expliciet. Medeleerlingen en vrienden kunnen leerlingen overigens helpen bij de zelfconceptverheldering. Wat kan de andere goed? Wat gaat moeilijker? Wat doet de andere graag? Wat niet? Je kunt leeftijdsgenoten daarom beter als een kracht inzetten. Zo lopen vrienden het keuzeproces niet in de plaats van de leerling, maar versterk je ieders betrokkenheid. Daar is een goed keuzeproces altijd mee gebaat.

3.6 Rol van CLB

De school maakt met het CLB afspraken over informatieverstrekking aan leerlingen en ouders op scharniermomenten. Het CLB voorziet materialen om de informatie over het onderwijslandschap volledig, objectief en neutraal te kunnen geven. Afhankelijk van de gemaakte afspraken, worden de infomomenten ingericht door het CLB, door de school of door beide.

Voorts zet het CLB zijn kernopdrachten in, zoals beschreven in het decreet leerlingenbegeleiding. Hoe het centrum dat doet binnen OLB lichten we toe met twee voorbeelden.

- *Milan heeft het gedurende de hele lagere school wat moeilijker met rekenen. Taal en Wero gaan goed. In de loop van het 6de leerjaar merkt de leraar tijdens het werken met het keuzewerkboekje op dat Milan wil kiezen voor verdiepende uren wiskunde en wetenschappen in 1A. Milan wil daar verder weinig over kwijt. De zorg over de onderwijsloopbaan van Milan wordt tijdens een MDO besproken. De CLB medewerker denkt mee hoe de leraar de leerling op weg kan helpen (**consultatieve leerlingbegeleiding**). Er wordt besloten dat de leraar dat tijdens het oudercontact met de ouders bespreekt. Enkel de mama is aanwezig op het oudercontact en zij blijkt ook reeds haar twijfels te hebben. Mama geeft aan dat papa wat veel druk zet op Milan. Mama vraagt of het mogelijk is om de interesse te onderzoeken, omdat dat misschien kan helpen om de keuzeopties te verbreden. De leraar stelt voor om dat met het CLB op te nemen en mama is akkoord. De leraar contacteert het CLB en er wordt een afspraak vastgelegd op een moment dat papa er ook kan bij zijn. De CLB-medewerker zal de kernactiviteiten **onthaal** en **vraagverheldering** inzetten. Afhankelijk van het resultaat van het gesprek kan het CLB ook volgende activiteiten in de loop van een traject inzetten: **begeleiding**, **handelingsgerichte diagnostiek**, **handelingsgericht advies** of **draaischijffunctie**.*

- *Op een regionale infoavond voor ouders over de overstap van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs valt het op dat er van één bepaalde school geen ouders komen opdagen. De CLB-medewerker bespreekt dat met de directeur (signaalfunctie). School en CLB beslissen om samen te bekijken hoe de ouders in de toekomst beter betrokken kunnen worden (consultatieve leerlingbegeleiding).*

3.7 Rol van de pedagogische begeleidingsdienst (PBD)

De PBD ondersteunt de school om haar beleid op onderwijsloopbaanbegeleiding uit te bouwen.

Voor meer informatie over de rol van het CLB verwijzen we naar de tekst [Rol van PBD en CLB in het versterken van leerlingenbegeleiding op school](#).

4 Scharniermomenten

Leren kiezen is een continu proces en de begeleiding ervan kan dus niet beperkt blijven tot de aanloop naar scharniermomenten. Studiekeuzetaken als ‘exploratie van de omgeving in de breedte’, ‘exploratie van zichzelf’ of ‘binding met de gemaakte keuze’ vragen een continue en ontwikkelingsgerichte begeleiding.

Toch willen we in deze paragraaf inzoomen op je rol bij belangrijke scharniermomenten in het onderwijs. Een scharniermoment is een moment waarop elke leerling een keuze moet maken. Daarom verdienen die overgangsmomenten bijzondere aandacht.

De eerste overgang is die van thuis of van de kinderopvang naar de kleuterschool. Er is de overgang van de kleuterschool naar het lager onderwijs en later die van de lagere school naar het secundair onderwijs. In de loop van het secundair moeten leerlingen verschillende keuzes maken met soms verstrekkende gevolgen. Voor bepaalde leerlingen is er ook nog de overgang van het gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs of omgekeerd. En op het einde van het leerplichtonderwijs kiezen leerlingen voor een vervolgtraject in het (hoger) onderwijs of komen ze op de arbeidsmarkt.

4.1 Naar de kleuterschool

Veel jonge kinderen ervaren een culturele shock bij de overgang naar de kleuterschool en raken gestresseerd. Ze krijgen heel wat emotionele prikkels. De aanpak verandert, er wordt een andere taal gesproken (soms letterlijk), er zijn nieuwe regels, nieuwe kinderen, nieuwe volwassenen, veelal een nieuw gebouw, een andere tijdsindeling, ...

Sommige ouders ervaren dat de kleuterschool niet aansluit bij de noden van hun kind, dat bijvoorbeeld nog niet zindelijk is, nog nood heeft aan een middagdutje of hulp nodig heeft met eten. Sommige ouders houden hun kind daarom thuis of brengen het onregelmatig naar school. Vooral voor kinderen en ouders met een lage SES kan de overgang van thuis of de kinderopvang naar de kleuterschool een moeilijke periode zijn, hetgeen een negatieve impact kan hebben op de onderwijsloopbaan.

Meer lezen?

- [Met veel zin in leren en leven naar de kleuterschool](#) (artikel In Dialoog)
 - [Materiaal en info van Kind&Gezin](#)
 - [Voor het eerst naar school](#) (www.Klasse.be)
 - [Starterspakket: voor het eerst naar school](#) (Brochure Departement Onderwijs en Vorming)
 - [Zorgeloos naar de kleuterschool?](#) (Artikel Kiddo)
 - [Dit klein, klein kleutertje wil zo graag naar school](#) (Educatieve video Onderwijscentrum Gent)
-

4.2 Naar de lagere school

Hier vind je meer informatie [over hoe je een brug kunt bouwen tussen de kleuterschool en de lagere school](#).

4.3 Van basisonderwijs naar secundair onderwijs

4.3.1 Getuigschrift

Bij de overstap naar het secundair onderwijs wordt de beslissing of een leerling het [getuigschrift basisonderwijs](#) behaalt, genomen door de klassenraad. Concreet kan het bijvoorbeeld gaan om de leraren van de derde graad van het lager onderwijs, de leraar lichamelijke opvoeding, de zorgcoördinator, de leraren met een zorg-/GOK-opdracht en de directeur.

Behaalt de leerling het getuigschrift basisonderwijs, dan gaat hij in het secundair onderwijs naar 1A, zonder getuigschrift gaat hij naar 1B.

Leerlingen die het lager onderwijs niet hebben beëindigd, maar uiterlijk op 31 december na de aanvang van het schooljaar de leeftijd van 12 jaar bereiken, mogen naar 1B.

Om professionele, doordachte, geïnformeerde beslissingen te nemen, is het van belang je eigen ervaring te combineren met andere informatiebronnen. Daarbij zijn toetsen maar één manier om de nodige informatie te verzamelen over wat een leerling kan, kent en wil. We verwijzen daarvoor naar het hoofdstuk [evalueren](#) binnen de bouwsteen [Goed onderwijs - krachtige leeromgeving](#).

4.3.2 Eerste graad secundair onderwijs

Zowel in de A-stroom als in de B-stroom van de eerste graad secundair onderwijs komen alle vormingscomponenten¹ aan bod. Zo krijgen leerlingen alle ruimte om hun interesses en mogelijkheden te verkennen en te ontplooiën. De leerlingen maken pas op het einde van de eerste

¹ Wij onderscheiden 9 samenhangende vormingscomponenten die aan de basis liggen van de leerplannen secundair onderwijs: culturele vorming, economische vorming, levensbeschouwelijke vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke en historische vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming.

graad een weloverwogen keuze voor een studierichting in een studiedomein en een finaliteit die aansluit bij hun interesse en capaciteiten.

De nieuwe leerplannen faciliteren de getrapte studiekeuze doorheen het secundair onderwijs en laten de school toe om de observerende en oriënterende functie van de eerste graad te versterken. De eerste graad vormt de eerste trede van die getrapte studiekeuze. Sober en helder geformuleerde leerplandoelen met een duidelijk beheersingsniveau geven aan wat als basis geldt voor alle leerlingen.

Aandachtspunten bij de overgang van basisonderwijs naar secundair onderwijs
(zie onder meer het [Transbaso-onderzoek](#)):

- Zet in op de harmonische ontwikkeling binnen Zill. Zo zorg je ervoor dat de interesse een belangrijke rol speelt in de studiekeuze en dat die niet alleen bepaald wordt door prestaties voor wiskunde en Nederlands.
- Leerlingen uit een gezin met een lage SES kiezen vaker voor minder uitdaging, ongeacht hun voorafgaande prestaties.
- De SES kan een rol spelen in de schoolkeuze. Zo kunnen ouders met een lage SES secundaire scholen vermijden die ze als elitair aanzien. Soms kiezen ouders met een migratieachtergrond voor een school dicht in de buurt van thuis, bijvoorbeeld omdat ze hun kinderen willen beschermen tegen ongewenste invloeden onderweg naar school.
- Voor ouders met een lage SES en hun kinderen is de leraar van het zesde leerjaar vaker de eerste bron van informatie over secundair onderwijs, terwijl andere leerlingen kunnen terugvallen op ouders die beschikken over een breder netwerk. De laatsten maken ook al van in het begin van het vijfde leerjaar werk van een schoolkeuze voor het secundair onderwijs terwijl de ouders met een lage SES vaker wachten tot het einde van het zesde leerjaar. Sommige ouders met een migratieachtergrond hebben het door de taalbarrière nog moeilijker.

Via onderstaande link vind je een document om je beginsituatie in beeld te brengen.

http://www.cteno.be/gok/iframe/screeningsinstrument_2008_doorstroming_orientering_basis.pdf

4.3.3 Baso-fiche

Aan het eind van de basisschool is een baso-fiche het aangewezen communicatiemiddel om een handelingsgerichte overdracht van leerlingengegevens te realiseren. Die fiche wordt samen met de ouders en (waar mogelijk) de leerling opgemaakt. Je geeft de baso-fiche mee aan de ouders. Zij zijn de eerste verantwoordelijken voor de opvoeding van hun kind. In het belang van de begeleiding van de leerling kan de basisschool een kopie van de baso-fiche ook op vraag van de school van secundair onderwijs overdragen. Die fiche bevat namelijk gegevens die betrekking hebben op de onderwijsloopbaan van de leerling. De secundaire school kan op die manier ook onmiddellijk de zorg voor de leerling verder zetten. Je laat ouders weten dat de fiche op vraag van de secundaire school overgedragen kan worden.

Ook voor leerlingen die vervroegd doorstromen naar het eerste leerjaar B van het secundair onderwijs maak je als school een baso-fiche. Dat biedt de secundaire school de kans om verder te

bouwen op de ondersteuning die de basisschool aan de leerlingen gaf. Voor leerlingen die bijzondere zorg kregen in de basisschool, bevat de baso-fiche ook daarover informatie. De school noteert welke redelijke aanpassingen (waaronder differentiërende, remediërende, compenserende en dispenserende maatregelen) het leerproces van die leerling succesvol ondersteunden.

Zie ook mededeling [Continuering van zorg van basis- naar secundair onderwijs](#).

5 Doorstroming en oriëntering

5.1 Waarover gaat het?

Het is voor alle leerlingen van belang om doordachte keuzes te maken tijdens de schoolloopbaan. Voor sommige leerlingen zul je zittenblijven, een vervroegde overstap naar 1B of schoolloopbaan-versnelling overwegen. Het geloof in de optimale ontwikkeling van elke leerling staat daarbij steeds voorop. Vanuit je ambitie om elke leerling alle kansen te geven, ga je in overleg met de ouders en de leerling. Je streeft voor elke leerling, door de gepaste leeromgeving, een ononderbroken leerproces na.

De klassenraad formuleert antwoorden op vragen als:

- Welke loopbaan sluit het beste aan bij de mogelijkheden en interesses van deze leerling?
- Welke loopbaan zal een positieve invloed hebben op de groei en de ontwikkeling van al het potentieel in deze leerling?
- Hoe bieden we al onze leerlingen gelijke kansen om hun loopbaan met succes te doorlopen?

Baso-fiches of andere documenten die je opmaakt bij de overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs, nemen best geen gegevens op in verband met de oriëntering en latere studiekeuze van de leerling uit respect voor het oriënterend karakter van de eerste graad secundair onderwijs. Leerlingen moeten binnen de eerste graad secundair onderwijs nog alle kansen krijgen om hun talenten, capaciteiten en interesses verder te ontdekken en te ontwikkelen, om daarna een gemotiveerde keuze te maken voor de tweede graad. Adviezen die betrekking hebben op een studiekeuze die pas na de eerste graad kan gebeuren, zijn op het einde van de basisschool dan ook irrelevant.

Je zoekt vooral naar elementen die van betekenis zijn in de onderwijsloopbaan en het keuzeprocess van de leerling. Naast leervorderingen komen ook aspecten als studiehouding, motivatie, interesses en veerkracht aan bod. Het doel is om de onderwijsloopbaan en het keuzeprocess te (her)activeren bij de leerling. De verschillende inzichten, vragen, vraagtekens ... kunnen samen met de leerling besproken worden.

Uit onderzoek blijkt dat de lat voor leerlingen uit gezinnen met een lage SES, ongeacht hun prestaties en intellectuele capaciteiten, vaker minder hoog wordt gelegd. Dat gegeven kan je bewuster doen nadenken over de capaciteiten en interesses van de leerling, los van de SES-kenmerken.

Je eigen opvattingen beïnvloeden wat je ziet. Door je intuïtie te volgen kun je onbewust beslissingsfouten maken (Vanlommel, 2018). We stellen intuïtie niet in vraag, maar pleiten ervoor om bewust te zoeken naar extra informatie die je samen met collega's bespreekt.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van mogelijke beslissingsfouten en de erbij horende aanpak:

Beslissingsfout	Goede aanpak
<p>De bevestigingsfout.</p> <p>Je laat je leiden door een vermoeden en gaat niet of te beperkt na of het klopt.</p>	<p>Check goed of je vermoeden klopt. Zoek actief naar uitzonderingen.</p>
<p>De veralgemeningsfout.</p> <p>Je maakt op basis van een bepaald voorval een profiel van de leerling en vervalt vervolgens in stereotypering en zichzelf vervullende voorspellingen (<i>selffulfilling prophecies</i>).</p>	<p>Geef bij zogenaamde overgangsgesprekken, waarbij een leraar de leraar van het daaropvolgende schooljaar informeert over de leerling, belangrijke informatie over het proces en de vorderingen van een leerling mee.</p>
<p>Oorzaak-gevolg fout.</p> <p>Je maakt een analyse van het gedrag van een leerling en corrigeert dat niet als je je hierin vergist.</p>	<p>Maak een goede analyse van het gedrag van een leerling en sta open voor corrigerende feedback als je het verkeerd hebt.</p>
<p>Fout omwille van actualiteitsgehalte.</p> <p>Wat heel recent gebeurd is, erg opvalt, of wat je raakt, onthoud je langer en krijgt meer waarde. Dat kan vervolgens sterker doorwegen in een evaluatiegesprek.</p>	<p>Wees je bewust van dat effect, zodat je kunt nuanceren.</p>

Andere gevolgen voor keuzes rond doorstroming en oriëntering van leerlingen wanneer leraren een beroep doen op hun intuïtie zijn:

- Motivatie en interesse van de leerling geven vaak de doorslag.
- Leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte worden minder snel naar een doorstroomrichting georiënteerd, omdat men aanneemt dat daar minder aandacht is voor zorg.
- Vlot Nederlands spreken beschouwt men als een absolute noodzaak om instructies te volgen in het secundair onderwijs.

Zie ook de resultaten van het hoger genoemde [Transbaso-onderzoek](#) (§ 5.3).

Reflectie-vragen

- In welke mate stel je jezelf op als een inspirerende coach die maximaal ruimte laat voor inspraak, tegenspraak en eigenaarschap van de leerlingen zelf?
- Hoe creëer je een klas- en schoolklimaat waarin de studiekeuze in alle openheid kan besproken worden?
- In welke mate ben je je bewust van mogelijke vooroordelen?

-
- In welke mate heb je hoge verwachtingen ten aanzien van de ontwikkeling van elke leerling, vanuit een [growth mindset](#)?
 - In welke mate praat je respectvol en waarderend over elke studierichting en opleiding?
 - In welke mate praat je respectvol en waarderend over elke school?
 - In welke mate praat je respectvol en waarderend over elk beroep?
 - Met welke bronnen ga je aan de slag?
-

5.2 Continu overleg met ouders en/of leerling

In het basisonderwijs is een keuze die een school maakt, het resultaat van een continu overleg met de ouders. Betrek de leerling er zeker bij!

Het is niet denkbeeldig dat je de betrokken ouders en/of leerling wil overtuigen om een advies of keuze van de school te volgen. Maar eigenlijk zou je ouders en leerling best vooral aan het denken zetten. Dat vraagt een klimaat waarin het bespreken van het traject van de leerling op een constructieve manier kan gebeuren. Vanuit een coachende houding zet je daarvoor in de eerste plaats je belangstelling in. Je bent benieuwd hoe informatie binnenkomt bij de ouders en/of de leerling. Vraag naar de keuze die ze zelf al hadden, en hoe de keuze of hoe het advies van de school zich daartoe verhoudt. Stel dus zowel vragen over de inhoud als over de beleving van de leerling.

- Inhoudelijke vragen zijn bijvoorbeeld:
 - Wat vind je belangrijk?
 - Wat wil je er later mee doen?
 - Hoe zie je dat zelf?
- Vragen over de beleving zijn bijvoorbeeld:
 - Wat trekt je daarin aan?
 - Wat interesseert je daarin?
 - Hoe stel je je dat voor? Hoe zal dat voor jou zijn?
 - Wat denk je daarover?
 - Waarvan schrik je?
 - Wat maakt je zo enthousiast over ons advies?

Ouders en/of leerlingen zijn soms niet akkoord met het advies of de keuze van een school. Als ze dat laten blijken, mag je dat waarderen: "Ik ben blij dat je zo duidelijk zegt dat je niet akkoord bent." Wees benieuwd van waaruit een ouder of leerling niet akkoord gaat. Daarover met de ouder of leerling over in gesprek gaan, betekent niet dat je de beslissing of het advies moet bijstellen. Als het je toch doet twijfelen, is het de moeite om je af te vragen wat er in de toekomst anders kan zodat je die signalen mee kan opnemen in het tot stand komen van een advies of keuze (voorbereiding en verloop van de klassenraad).

Omgekeerd kunnen ouders en/of leerlingen net heel volgzzaam zijn bij het ontvangen van een advies of keuze. Lok dan het defensieve gedrag zelf uit. "Ik vind dat je te gemakkelijk volgt. Ik zou wel eens willen horen waarom." Organiseer dus het meningsverschil, want dat helpt om na te denken. "Wat precies zie je zitten?" Of daag de leerling uit om net een stapje verder te gaan in de reflectie. Als je het denken terug bij de leerling legt, kun je hier de binding met de keuze versterken en dat verhoogt de kans op keuzetevredenheid en -succes.

5.3 Een leerling loopt vast

Het studiekeuzeproces kan soms iets losmaken bij leerlingen en/of ouders waarbij je aanvoelt dat je ondersteuning kunt gebruiken van andere professionals. Het kan bijvoorbeeld gaan om een leerling die blijft twijfelen of die de informatie niet vindt die hij zoekt. Soms speelt een onverwerkt trauma een rol, lopen de meningen tussen de ouders en de leerling sterk uiteen (of tussen de ouders onderling, waardoor de leerling in een loyaliteitsconflict kan geraken), spelen culturele opvattingen of financiële drempels een rol ... Wanneer een keuze bemoeilijkt wordt omdat bepaalde thema's meespelen kun je je laten bijstaan door een schoolinterne collega, bijvoorbeeld de zorgcoördinator.

School en CLB weten waar de grenzen van hun verantwoordelijkheid en capaciteit liggen. De school zorgt dat leraren en zorgleraren ook leraar kunnen blijven en geen hulpverlenersrol opnemen. Wanneer blijkt dat de zorg voor een leerling op school niet meer volstaat, stelt het schoolteam, in overleg met de ouders en/of de leerling, een leerlinggebonden vraag aan het CLB. Uiteraard kan de leerling en/of zijn ouders ook zelf een vraag aan het CLB stellen. De school bespreekt de hulpvraag met het CLB. Vanaf dan neemt het CLB de regie in handen voor het analyseren van de noden van leerlingen voor wie uitbreiding van zorg nodig lijkt, de begeleiding en het coördineren van hulp. Dat kan bijvoorbeeld aangewezen zijn bij moeilijke overgangen, zittenblijven, het opstellen van een verslag met daaraan al dan niet een IAC gekoppeld, situaties van tucht met risico op verwijdering van school, enz.

5.3.1 Zittenblijven?

Soms kiezen scholen voor zittenblijven, omdat ze ervan overtuigd zijn dat dit het leerproces van de leerlingen ten goede komt. Ze willen die leerlingen zo meer tijd en kans geven om de leerstof te verwerven.

Onderzoek wijst uit dat zittenblijven een ruwe maatregel is die meestal enkel tijdens het dubbeljaar gunstige effecten heeft. Voorwaarde is dat de leraar gericht inzet op het leerproces van de leerling die blijft zitten. Zittenblijven kan de faalangst van de leerling vergroten en stigmatiserend werken. Het negatieve socio-emotionele effect kan blijvende impact hebben op de verdere schoolloopbaan van de leerling.

Het project [Samen tot aan de meet](#) biedt inspirerende praktijken waarmee zittenblijven vermeden kan worden. Wil je de doorlopende groeilijn van leerlingen respecteren en hoge verwachtingen stellen aan elke leerling dan zet je maximaal in op binnenklasdifferentiatie (zie bouwsteen [Goed onderwijs - krachtige leeromgeving](#)). Maar ook jouw mediërende rol is essentieel. Je stemt af op de onderwijsbehoeften van de leerling.

In de kleuterschool informeer je de ouders regelmatig over de bedoeling van activiteiten en de ontwikkeling van hun kinderen op schools vlak. Zo krijgen ze een breed en duidelijk beeld van hun kind. Hierdoor bereid je hen ook voor op de overgang van hun kind naar het lager onderwijs. Voor kleuters die aan de toegangsvoorwaarden voor het lager onderwijs voldoen beslissen de ouders over al dan niet zittenblijven in de kleuterschool.

Binnen het niveau (kleuter- of lager onderwijs) beslist de klassenraad aan welke leerlingengroep de leerling toegewezen wordt. De school beslist pas over zittenblijven na overleg met het CLB. Zo'n beslissing wordt ten aanzien van de ouders schriftelijk gemotiveerd en mondeling toegelicht, waarbij de school ook aangeeft welke bijzondere aandachtspunten er in het daaropvolgende schooljaar voor de leerling zijn.

We pleiten ervoor om anderstalige nieuwkomers op basis van hun leeftijd in de juiste leerlingengroep te plaatsen. Dat heeft het meest gunstige effect op hun zelfbeeld en integratie in een nieuwe leefwereld.

Vervroegd naar 1B

Leerlingen die op basis van hun leeftijd (12 jaar) vanuit het 4de of 5de leerjaar doorstromen naar het eerste leerjaar B van het secundair onderwijs, bereid je daarop goed voor. Uiteraard informeer je de ouders degelijk. Je kunt daarvoor de brochure [Op stap naar het secundair onderwijs](#) van Vrij CLB Netwerk gebruiken. Die voorbereiding kan gebeuren tijdens differentiatiemomenten in de klas, met hulp van de zorgleerkracht of samen met de leraar van het zesde leerjaar.

Meer info: [Blijven bij zittenblijven?](#)

5.3.2 *Onderwijsloopbaanversnelling?*

Binnen een klasgroep leren leerlingen samen leven, elkaar helpen, samen spelen en bewegen, met elkaar delen, samen genieten en zich verwonderen over dingen in hun leefwereld. Binnen zo'n klasgroep kan goed uitgebouwde differentiatie tegemoet komen aan verschillen tussen de leerlingen en hun onderwijsbehoeften.

Bij versnellen breng je niet alleen de cognitieve ontwikkeling in kaart, maar ook de lichamelijke en de sociaal-emotionele ontwikkeling. Er bestaat academische consensus over dat voor sommige leerlingen met een te grote ontwikkeling- of leervoorsprong de leerhonger zo groot kan zijn, dat andere ondersteuning nodig is dan wat leraren in heterogene groepen kunnen opvangen via interne differentiatie en flexibele groepering. Als versnellen het juiste antwoord is op de onderwijsbehoeften van een leerling, is het in de regel erg effectief.

In het basisonderwijs beslist de school of een leerling mag overgaan. De school kan wel afstand doen van dat beslissingsrecht, en de keuze aan de ouders laten. Een kleuter kan een jaar vroeger aan het lager onderwijs beginnen dan het kalenderjaar waarin de kleuter zes jaar wordt. Leerlingen moeten minimaal vier jaar in het gewoon lager onderwijs doorbrengen. Aan het einde van het lager onderwijs beslist de klassenraad of de leerling in voldoende mate de doelen van het leerplan heeft bereikt om het getuigschrift basisonderwijs te behalen. Concreet betekent het dat leerlingen die voor 1 januari van het lopende schooljaar acht jaar geworden zijn, het getuigschrift basisonderwijs kunnen behalen.

5.4 **Structuur van het onderwijs**

Via [onderwijskiezer](#) vind je informatie over de structuur en de inhoud van het secundair en hoger onderwijs. Je vindt er ook informatie over het keuzegedeelte dat de scholen aanbieden in de eerste graad, evenals het complementaire gedeelte in de tweede en de derde graad.

Deze tekst biedt meer achtergrondinformatie bij verschillende aspecten van de gemoderniseerde 1ste graad en de studiebekrachtiging op het einde van het basisonderwijs: [Raamtekst observerende en oriënterende eerste graad](#).

6 Bibliografie

- Germeijs, V. & Verschueren, K. (2006). *High school students' career decision-making process: Development and validation of the study choice task inventory*. *Journal of Career Assessment*, 14 (4), 449-471.
- Germeijs, V. & Verschueren, K. (2007). *De keuze van een studie in het hoger onderwijs: het beslissingsproces, risicofactoren, en de samenhang met de uitvoering van de keuze*. *Caleidoscoop*, 2007, 19, 2-9.
- Hirtt, N., Nicaise, I. & De Zutter, D. (2007). *De school van de ongelijkheid*. Uitgeverij Epo.
- Vanlommel, K. (2018). *Opening the black box of teacher judgement. The interplay of rational and intuitive processes*. Proefschrift voorgelegd tot het behalen van de graad van Doctor in de Onderwijswetenschappen aan de Universiteit Antwerpen.

